

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Civil Liability of Martial Artists for Inflicted Injuries

Ehsan Lame^{1*}, Mohsen Davarzani², Rahim Lotfi³

Received:

15 Aug 2020

Revised:

12 Sep 2020

Accepted:

19 Sep 2020

Available Online:

01 Oct 2020

Abstract

Background and Aim: Sometimes, there is a lawsuit against the martial arts champion to claim bodily harm inflicted by them. This injury can be inflicted in the clubs against the training opponent, or in the streets, to attack or defend against an invader as well as in official matches. The main question is civil liability of warriors for harm done to another.

Materials and Methods: This is a descriptive Study.

Ethical Considerations: All ethical considerations as well as authenticity of the texts have been observed.

Findings: In countries like the United States, there are many cases in the courts about Struggles leading to injury during sports. In Iranian courts, despite the consent of the participant in the competition or club exercises, this defense sometimes is not accepted and then coaches or warriors are liable to compensate. The present article examines the civil consequences of non – vital hand and foot blows in the streets or at the club during training with competition. It further suggests full insurance coverage of clubs and competitions.

Conclusion: If an athlete inflict a harm to others during the game, if it is unintentional, it does not results in responsibility; but if he intentionally inflict harms to others, according to article 32 of the Civil Liability Act, he will be responsible for compensation.

Keywords:

Martial Artist,
Civil Liability,
Sport,
Iranian Law.

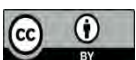
^{1*} M.A in International Trade Law, Legal Advisor in Karate Federation, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

Email: Ehsan.Lame@Yahoo.com Phone: +989196255575

² PhD in Civil Law, Attorney at Law, Tehran, Iran.

³ PhD in Civil Law, Attorney at Law, Tehran, Iran.

Please Cite This Article As: Lame, E; Davarzani, M & Lotfi, R (2020). "Civil Liability of Martial Artists for Inflicted Injuries". *Interdisciplinary Legal Research*, 1 (3): 50-63.

مقاله پژوهشی

(صفحات ۵۰-۶۳)

مسئولیت مدنی رزمی کاران در قبال صدمات وارده

احسان لامع^۱، محسن داورزنی^۲، رحیم لطفی^۳

۱. کارشناس ارشد، حقوق تجارت بین‌الملل، مشاور حقوقی فدراسیون کاراته، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

Email: Ehsan.Lame@Yahoo.com

۲. دکتری حقوق خصوصی، وکیل دادگستری، تهران، ایران.

۳. دکتری حقوق خصوصی، وکیل دادگستری، تهران، ایران.

دریافت: ۱۳۹۹/۵/۲۵ ویرایش: ۱۳۹۹/۶/۲۲ پذیرش: ۱۳۹۹/۶/۲۹ انتشار: ۱۳۹۹/۷/۱۰

چکیده

زمینه و هدف: گاهی در دادگاه‌ها علیه مبارز حرفه‌ای هنرهای رزمی، طرح دعوی می‌شود که با استفاده از فنون رزمی، آسیب جسمی به مدعی وارد کرده‌اند. این آسیب می‌تواند در داخل باشگاه‌ها به حریف تمرینی یا در خیابان به قصد حمله یا دفاع در برابر یک متعرض یا همچنین در مسابقات رسمی به طرف مقابل وارد گردد. سؤال اصلی، مسئولیت مدنی ورزشکار در مقابل صدمه‌ای است که به دیگری وارد آورده است.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق در نگارش این مقاله به صورت توصیفی بوده است.

ملاحظات اخلاقی: در این تحقیق، اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: در کشورهایی مثل آمریکا نوع زد و خوردهای منجر به آسیب در جریان ورزش رایج است و پرونده‌های بسیار زیادی در این زمینه در دادگاه‌ها مطرح می‌گردد. در دادگاه‌های ایران، علیرغم وجود رضایت‌نامه شرکت‌کننده در مسابقه یا تمرینات باشگاهی، دفاعیات رزمی کار آسیب‌زننده یا مربی تمرینی، بعضاً مورد قبول واقع نمی‌شود و مریبان یا رزمی کارن محکوم به جبران خسارت می‌شوند. مقاله حاضر صرفاً پیامدهای مدنی ضربات غیر حیاتی دست و پا در خیابان یا در باشگاه را به هنگام تمرین با حریف یا مسابقات بررسی می‌کند و پوشش بیمه کامل باشگاه‌ها و مسابقات را به عنوان نتیجه پژوهش پیشنهاد می‌دهد.

نتیجه‌گیری: چنانچه ورزشکاری حین بازی خسارتی به دیگری وارد آورد، اگر غیر عمدی باشد، مسئولیتی ندارد؛ اما چنانچه عمداً آسیبی به دیگری وارد نماید، طبق ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ مسئولیت جبران خسارت را بر عهده دارد.

کلمات کلیدی: رزمی کاران، مسئولیت مدنی، ورزش، حقوق ایران.

مقدمه

۱- بیان موضوع: فعالیت‌های ورزشی همواره با آسیب‌ها و حوادثی همراه است که برای ورزشکاران مسئولیتی به دنبال دارد. معنای مسئولیت در اینجا آسیب مستقیم ناشی از عملیات ورزشی است. علم به حقوق تعرض و ایراد ضرب و جرح جنبه‌ای از آموزش هنرهای رزمی است که به شدت نادیده گرفته شده است. هر رزمی کار می‌بایست از قواعد رفتاری جامعه شناخت کلی داشته باشد تا بتواند واکنش متعارف نسبت به حمله مهاجم را نشان دهد. بنابراین، معیارهای جامعه را نمی‌توان در آستانه درب سالن‌های ورزشی با کفش‌های رزمی کاران تعیین کرد. به دلیل آنکه، قانون در محدوده سالن‌های آموزشی، مفاهیم اساسی خود را دارد. در واقع، وجود قوانین حقوقی مطلوب نمی‌تواند رفتار شخص را در وسط درگیری‌های خیابانی یا مبارزه در باشگاه کنترل کنند، بنابراین، رزمی کاران باید از پیامدهای حقوقی ناشی از کاربرد فنون رزمی آگاه باشند و برای فراگیری این قوانین آموزش داده شوند تا از ورود خسارت به دیگر بازیکنان جلوگیری به عمل آید؛ چنانچه خسارتی ایجاد گردد مسئولیت مدنی را به دنبال خواهد داشت. (Nurnberg, 2001: 2)

«در دعاوی مسئولیت مدنی در باب ورزش‌ها، تقصیر، پایه اکثر دعاوی برای جبران خسارات است و خواهان معمولاً یا یکی از شرکت کنندگان است یا یکی از تماشاگران». در خصوص مسئولیت مدنی رزمی کاران، این مسئولیت در هر صورت، گریبان گیر رزمی کاری است که عمدتاً یا با بی احتیاطی موجب آسیب بدنی به حریف تمرینی خود یا شخص ناشناسی در خارج از سالن تمرین شده است. اما در سالن‌های ورزشی و یا دفاع ورزشکاران از خود، برخی رفتارها یا ضربات متعارف است و رفتار متعارف برای یک رزمی کار یا مشت‌زن، با رفتار متعارف سایر ورزشکاران کاملاً متفاوت است. بنابراین، ارزیابی تقصیر با توجه به معیار رفتار و اقدامات رزمی کار، مستلزم در نظر گرفتن واقعیات و شرایط خاص موجود هر مورد آسیب است. در ورزش، «مسئولیت مدنی در جایی حاصل می‌شود که قصد و عمد در

کار نیست؛ اما بواسطه فعایت ورزشی، به دیگری زیان وارد می‌شود.» (احسنی فروز، ۱۳۹۱: ۴۵)

حوادثی که در پهنه ورزش به وقوع می‌پیوندد از جهت نتیجه، شخصیت مرتکب، زمان و مکان با یکدیگر متفاوتند و نوع مسئولیت قانونی بستگی به این ویژگی‌ها دارد. (آقای‌نیا، ۱۳۸۸: ۲۷)

قوانین ورزشی را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد؛ الف. گروهی که به قواعد بازی‌ها اختصاص دارد. (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ۳) و در واقع، قوانین بازی و اجرای درست هر شاخه‌ای از فعالیت‌های بدنی است؛ مانند اینکه در بازی فوتبال، جز دروازه‌بان، بازیکنان دیگر حق ندارند با دست توپ را هدایت کنند؛ بازی باید در محدوده معین زمین ورزشی جریان یابد و مانند این‌ها.

ب. گروهی که مراقبت‌ها و احتیاط ویژه‌ای را بر بازیکنان تحمیل می‌کند و هدف آنها تأمین ایمنی و پرهیز از خسونت در بازی‌های ورزشی است. (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ۳)

حقوق مسئولیت مدنی، به گروه دوم تعلق دارد و به مطالعه و تعیین ارزش آنها می‌پردازد؛ اما مسئولیت‌های ورزشی به رابطه ورزشکاران و خساراتی که هنگام مبارزه و مسابقه به بار می‌آید، محدود نمی‌شوند. بخش عمده دیگر آن ناشی از رابطه بازیکنان با مربیان و سازمان‌های ورزشی است و به قراردادهای صریح و ضمنی که در این زمینه بسته شده است، ارتباط دارند. به بیان دیگر، در این بخش، بیشتر مسئولیت‌ها قراردادی هستند و چون بسیاری از عهدشکنی‌ها در قوانین نیز ضامن آور هستند و به تکالیف عمومی مردم در برابر یکدیگر مربوط می‌شود، زمینه مناسبی برای طرح امکان جمع مسئولیت‌های قراردادی و قهری و اختیار زیان دیده در انتخاب مبنای دعوی خسارت به وجود می‌آورند. (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ۳)

در این مقاله صرفاً پیامدهای مدنی ضربات غیرحیاتی دست و پا در خیابان یا در باشگاه به هنگام تمرین با حریف بررسی می‌شود و نه مسئولیت کیفری آن. تفاوت بین حقوق کیفری و مدنی نسبتاً واضح است. مسئولیت کیفری، تعقیب قضایی تخلف یا خطایی است که شخص مرتکب آن می‌شود. هدف

اختلاف جزئی در تمامی نظام‌های حقوقی یکسان است. (اردبیلی، ۱۳۸۲: ۱۹۷)

۲-۴- مفهوم مسؤولیت مدنی در ورزش

در یک بیان کلی می‌توان گفت: «در هر مورد که شخص ناگزیر از جبران خسارات دیگری باشد، می‌گویند در برابر او مسؤولیت مدنی دارد.» (کاتوزیان، ۱۳۶۹: ۲۵) مسؤولیت مدنی یا به‌موجب قرارداد است یا خارج از قرارداد. این تعریف مسؤولیت قراردادی به علت عدم اجرای تعهدات و عدم وفای به عهد که ناشی از عقد قرارداد فی‌مابین است، یعنی فردی که به تعهدات و عهد خود وفا نمی‌کند و به این طریق باعث ضرر به غیر یا طرف قرارداد می‌گردد، مکلف است از عهده خساراتی که در این رهگذر حاصل گردیده برآمده و ضامن است؛ یعنی مسؤولیت ناشی از قرارداد، عبارت از تعهدی است که متخلف از مفاد قرارداد مکلف به انجام آن می‌باشد، مانند یک مربی کشتی که متعهد به آموزش فنون کشتی به یک نوجوان بوده و در نتیجه عدم مراقبت و بی‌احتیاطی او، نوجوان مصدوم شده است؛ مربی در برابر نوجوان و والدین وی مسؤول بوده و مکلف به جبران خسارت وارده است.

در مورد مسؤولیت‌های خارج از قرارداد یا بدون قرارداد، قراردادی فی‌مابین وجود نداشته و دو نفر هیچ تعهدی نسبت به یکدیگر نداشته‌اند و حال یکی از دو نفر عمداً یا بدون خطا به دیگری زیان وارد ساخته است. در اینجا بدون توجه به نبودن قرارداد، چون به دستور قانون عملیات ورزشی بایستی با رعایت مقررات و موازین خاص خود اجرا شوند و در نتیجه تخلف یک ورزشکار، مقررات مربوطه نقض شده است، به‌حکم قانون، خاطی مسؤول خسارات ناشی از صدمه وارده به ورزشکار یا دیگران است درحالی‌که هیچ قرارداد یا پیمان‌نامه‌ای هم وجود ندارد. نتیجه این‌که در صدمات بدنی ناشی از خطا یا تخلف، چه قرارداد باشد یا نباشد، جبران خسارت بر عهده کسی است که در اثر تقصیر و بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی وی ایجاد خسارت شده است. (چلبی، ۱۳۸۹: ۴۲)

اولیه دادرسی کیفری حمایت مردم در برابر تخلف مجرم یا حذف وی از جامعه است. (Prosser, 1981: 7) همچنین در این مقاله با الگوبرداری از قوانین کامن‌لا، به مسؤولیت‌های احتمالی ناشی از این فعل‌ها پرداخته خواهد شد و به این سؤال پاسخ خواهد داد که رزمی‌کاران در برابر آسیب‌هایی که بر اثر تمرین با حریف و یا دفاع از خود در خیابان به شخصی وارد می‌کنند، از چه مسؤولیت مدنی برخوردارند؟ در حقوق ایران، فرض بر این است که هر کس بدون عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان یا سلامت دیگری لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسؤول جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد. اما آیا این موضوع در سالن‌های ورزشی و یا در زمان دفاع از خود نیز صادق است؟

۲- مفاهیم

۲-۱- رزمی‌کاران^۱

به افرادی اطلاق می‌شود که در زمینه هنرهای رزمی فعالیت دارند. هنرهای رزمی، قدمتی دیرینه داشته و ترویج آن در تمام دنیا روز افزون است.

۲-۲- هنرهای رزمی^۲

هنرهای رزمی، نظامی اصولی و سنتی از روش مبارزه است که امروزه به دلایل مختلف از جمله دفاع از خود، رقابت، تندرستی و پرورش فکری و فیزیکی و روحی تمرین می‌شود. عبارت هنر رزمی از واژه لاتین Arts of Mars گرفته شده است. (Round, 2013: 3)

۲-۳- دفاع از خود^۳

دفاع از خود، تمرین مهارت‌های رزمی برای بقا در شرایط نزاع و درگیری خیابانی است که رزمی‌کاران از حرکات دست و پا برای دفع ضربه و ضد حمله استفاده می‌کنند. دفاع مشروع، اصلی پذیرفته در تمامی نظام‌های حقوقی است. هرچند در مورد منشأ پیدایش این حق اختلافات زیادی وجود دارد ولی شرایط آن با

^۱- Martial Artists

^۲- Martial Arts

^۳- Self-Defence

ورزش رخ می‌دهد، حوادث غیرعمدی و در اکثر موارد، بی‌مبالاتی هستند که عمداً قصد آسیب رساندن به شخص دیگری را ندارند. به‌طور کلی، اگر آسیب رساندن با قصد قبلی باشد، به‌طوری‌که همراه با خصومت و خشونت باشد، جرم محسوب شده و دارای مسئولیت است. به عبارت دیگر، در مواردی که ورزشکاری به ورزشکار دیگر صدمه وارد می‌کند، باید تفکیک قائل شد و گفت اگر فعل ورزشکار در هنگام آسیب رساندن به ورزشکار از روی قصد بوده باشد، وی را می‌بایست طبق ماده یک قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ مسؤل صدمات وارد شده دانست. ماده ۱ مقرر می‌دارد: «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگری که به‌موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسؤل جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد.»

۱-۲- رضایت ورزشکار

رضایت، تمایل شخصی است که فعل متوجه وی شده است. رضایت، نیاز نیست که صریحاً به‌صورت لفظی اعلام گردد، بلکه ممکن است به‌صورت ضمنی نیز باشد؛ یعنی از طریق رفتار و عمل شخص ابراز شود. در حقوق کیفری، رضایت مجنی‌علیه اصولاً تأثیری در مجرمیت مرتکب ندارد ولی در عالم ورزش، این رضایت یک استثناء محسوب می‌شود. در واقع، رضایت ورزشکار به معنای قبول خطرات و نتایج زیان‌بار متعارف در ورزش است. برای مثال، در ورزش‌های رزمی، شرکت فرد (در تمرینات مبارزه و مسابقات) دلیل بر رضایت او بر وقوع ضرب است. (اردبیلی، ۱۳۹۳: ۶۵) اما این ضرب باید بدون قصد مجرمانه باشد تا موجب مسئولیت برای ورزشکار نگردد. در غیر این صورت، طبق ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مسؤل خسارت وارده است. عبدالحسین علی‌آبادی ضمن طرح بعضی نظرها که رضایت مجنی‌علیه را علت موجهه حوادث ورزشی می‌دانند، معتقد است: «بهترین توجیه عدم مجازات مشتزن و کلیه اشخاصی که در اثنای عملیات ورزشی مرتکب جرح می‌شوند، اجازه قانون است.» (علی‌آبادی، ۱۳۹۲: ۹۲) در حوزه ورزش، خشونت معقول و معمولی که رخ می‌دهد، تابع

فعالیت ورزشی چنان با صدمه و آسیب آمیخته است که تنها راه گریز از آن خانه‌نشینی است و از این‌رو، حقوق یا باید انجام آنها را اجازه بدهد یا به‌طور کل ممنوع سازد. ممنوعیت به دلایلی که گفته شد، ناممکن است، پس باید راه دوم را برگزید. راه اخیر نیز تنها مسأله خطرهای ذاتی را ندارد، بلکه در هر دعوی که راجع به مسئولیت ورزشی مطرح شود، خوانده به پذیرش خطر از سوی زیان‌دیده متوسل می‌شود و این خود به پیچیدگی مسائل می‌افزاید. به این ترتیب، قواعد مسئولیت مدنی در زمینه حوادث ورزشی بنا به اوضاع و احوال، باید انعطاف‌پذیر باشند تا این گفته ساوینی که «حقوق رخ‌دادها را در برابر خود خم می‌کند و خود در برابر آنها خم نمی‌شود» در اینجا تا اندازه‌ای وارونه شود. (رضایی نژاد، ۱۳۹۵: ۵۳۴)

۳- روش تحقیق: روش ما در نگارش این تحقیق، توصیفی - تحلیلی است.

بحث و نظر

۱- مسئولیت مدنی مربوط به هنرهای رزمی

۱-۱- ضرب و جرح^۱

هرگونه رفتاری که به دیگری صدمه وارد نماید ضرب و جرح نامیده می‌شود و از مسئولیت مدنی برخوردار است که می‌بایست جبران گردد. مسئولیت مدنی مربوط به هنرهای رزمی، ضرب و جرحی است که جسم شخص دیگر را با قصد و بدون رضایت وی لمس می‌نماید. در اینجا قصد، مشمول سوءنیت نیست، بلکه صرفاً فعل ارادی لمس شخص است. ممکن است شخصی به شوخی اقدام به لمس جسم دیگری کند و مرتکب ضرب و جرح گردد. یا به‌طور تصادفی جسم شخص دیگر را لمس کند و قصدی نداشته است. با این حال، اگر شخصی فردی را که در سالن تمرین سر راهش قرار می‌گیرد، هل دهد، در این تماس قصد داشته باشد و مرتکب مجروح شده باشد دارای مسئولیت مدنی است. (Nunberg, 2001: 2)

در حیطه ورزش، آنچه اهمیت دارد و مورد نظر است، شبه جرم است. به عبارتی، بیشتر صدمات و آسیب‌هایی که در حیطه

^۱- Battery

مگر اینکه خشونت ناروا یا بازی ناعادلانه‌ای از طرف دیگران متوجه وی گردد.

۱-۳- مفاهیم علمی در باشگاه‌ها و مسؤولیت رزمی‌کار

در باشگاه‌ها، اکثریت برخوردهایی که بین ورزشکاران در اجرای فنون دفاع از خود یا تمرین مبارزات صورت می‌گیرد، اقامه دعوی را به دلیل رضایت صریح یا ضمنی آن‌ها توجیه نمی‌کند. با این حال، حدود رضایت نمی‌تواند فراتر از حدود متعارف آن تمرین معمولاً تحت کنترل استاد یا مربی است. رزمی‌کار ضمن آگاهی از قوانین رفتاری باشگاه و رسمی دانستن آن‌ها و همچنین با رعایت آداب در خور و مناسب، باید در تمرینات کوشا و جدی باشد. این امر از لحاظ تاریخی به مفهوم **بوشیدو**^۱ یعنی «سلوک مبارز» قرن دوازدهم فتودال‌های ژاپن برمی‌گردد. رزمی‌کاران آن دوران، ضمن تمرین مهارت‌های رزمی دارای قوانین تعریف‌شده رفتاری بودند.

یک شرایط فرضی را در نظر می‌گیریم. شخص الف با شخص ب توافق می‌کند که با هم حرکات دفاع در برابر چاقو را تمرین کنند. شخص ب ضربه چاقو را به سمت شخص الف اجرا می‌کند. شخص الف با دست اقدام به دفاع و دفع ضربه می‌کند که چاقو به دستش فرو می‌رود. شخص الف نمی‌تواند علیه شخص ب اقامه دعوی کند، چون به صراحت، به تمرین رضایت داده و می‌بایست پیامد تمرین را بپذیرد.

حال فرض کنید شخص الف با شخص ب توافق به تمرین دفاع در برابر چاقو می‌کنند. اما شخص ب به جای استفاده از چاقو برای حمله از قمه استفاده می‌کند و موجب جراحت شخص الف می‌شود. این درحالی است که شخص الف به استفاده از قمه رضایت نداده بود. از طرف دیگر در چنین موقعی شخص الف به عین دیده که شخص ب با قمه به سمت او حمله می‌کند و همچنان ساکت مانده و اعتراضی نسبت به آن نداشته است، از آنجایی که این سکوت علامت رضای شخص الف بوده است، هیچ مسؤولیتی متوجه شخص ب نیست.

قوانین ورزش مربوط بوده و رضایت ضمنی شرکت‌کنندگان را به دنبال دارد. با این حال، به نظر نمی‌رسد هیچ‌کس نسبت به وارد آوردن صدمه بدنی شدید رضایت داشته باشد. (شعبانی مقدم، ۱۳۸۸: ۵۳)

سکوت نیز در باشگاه‌ها و تمرینات ورزشی و یا حتی در برخی نزاع‌ها می‌تواند علامت رضایت ضمنی باشد، مگر اینکه شخص معقولی به‌گونه‌ای دیگر نظر دهد. مثلاً اگر کسی به تهاجم دیگری اعتراض نکند، نمی‌تواند دلیل بر رضایت باشد بلکه می‌توان بر آن دلیل روانی نهاد. (Prosser, 1981: 103) حیطة رضایت نمی‌تواند فراتر از معنای متعارف آن در اوضاع و احوال باشد. برای مثال، رضایت در زمان رجوع به یک پزشک جهت معاینه فیزیکی، ضمنی است. همین‌طور وقتی شخص به تیم فوتبالی می‌پیوندد، رضایتش ضمنی است. می‌توان چنین فرض کرد که این فرد به قوانین بازی آشنا است و اگر در خلال بازی دچار آسیبی شود، نمی‌تواند ادعا کند که رضایت صدمه بر خود نداشته یا می‌تواند بازی را ترک کند. در هر حال، رضایت خواه واقعی یا ضمنی نمی‌تواند فراتر از معنای متعارف آن باشد. بنابراین پزشک معالج، مجاز به فعل ناشایست نیست. خطای بازیکن فوتبال نیز نمی‌تواند خشن یا به نقاط حساس بدن باشد. (Nunberg, 2001: 4)

هاوپر و جمیز مؤلفین رساله حقوق مسؤولیت مدنی، در خصوص رضایت در فعالیت‌های ورزشی این‌گونه می‌نویسند: «همواره ضرورتی ندارد که شخصی نسبت به آسیب زدن به خود رضایت دهد؛ کافی است او بداند که رضایت به فعالیت ورزشی احتمال آسیب جسمی را به همراه خواهد داشت. بنابراین هرگاه شخصی در بازی یا ورزشی شرکت کند که در آن احتمال برخوردهای بدنی مانند مسابقات بوکس وجود داشته باشد، وی ریسک آسیب‌های جسمی را که تقریباً از ناحیه حریف متوجه وی شده را می‌پذیرد. درواقع، هر بازیکنی که در رویداد ورزشی شرکت کند، خودش خطرات احتمالی رویداد را به‌عنوان بازیکن پذیرفته است و حق مطالبه جبران آسیب وارده در خلال بازی را ندارد،

^۱ - Bushido

می‌شود که ورزشکار در پوشش ظاهراً ورزشی به هر اقدامی دست بزند و به اهداف مجرمانه‌اش دست یابد. چنانچه فردی از این‌گونه اقدامات استفاده نماید، طبق ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ مسئولیت دارد. ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی مقرر می‌دارد: «اگر در اثر آسیبی که به بدن یا سلامتی کسی وارد شده و بدن او نقیصی پیدا شود یا قوه کار زیان‌دیده کم گردد و یا از بین برود و یا موجب افزایش مخارج زندگانی او بشود، واردکننده زیان مسؤول جبران کلیه خسارات مزبور است...»

از آنجایی که در وضعیت درگیری‌های خیابانی، از رضایت حریفان خبری نیست. اگر رزمی‌کار، مهاجم را خلع سلاح و جراحت بدنی به وی وارد کند، در بسیاری از نظام‌های حقوقی، دفاع از خود تلقی می‌شود. مفهوم حقوقی دفاع از خود به شخصی که مورد حمله واقع می‌شود، اجازه می‌دهد تا اقدام متعارفی در ممانعت از آسیب به وی که فرصتی برای توسل به قانون ندارد، به عمل بیاورد. (Prosser, 1981: 110) این امتیاز به قربانی حمله اجازه می‌دهد تا از قدرت متعارف خود برای جلوگیری از هرگونه تهدید آسیب‌زا یا برخوردی که منجر به جراحت بدنی می‌شود، استفاده کند. (Nunberg, 2001: 4)

۲- دفاع در برابر حملات ناگهانی و خطرناک

موضوعات مربوط به دفاع از خود بسیار پیچیده‌تر از تصورات ما است. رزمی‌کار به هنگام اعمال فنون دفاع از خود به دلیل آموزش‌هایی که دیده، از مسئولیت‌های حقوقی مختلفی در آمریکا برخوردار است. (Brown, 1998: 66) وی باید خطری را که در زمان حمله به وی متعارف می‌داند، دفع کند و بعداً بر اساس شواهد و ادله موجود علل دفاع مشخص شوند. مثلاً اگر مهاجم دست به جیب‌برد و رزمی‌کار بترسد که مهاجم می‌خواهد چاقو در بیاورد، ضربه بازدارنده‌ای به سمت مهاجم حواله کند، ضربه وی می‌تواند به منزله دفاع از خود تلقی شود، حتی اگر مهاجم چاقو یا هرگونه سلاح سرد دیگری نداشته باشد. اما تصور رزمی‌کار باید مبتنی بر زمینه‌های معقولانه باشد و به‌صرف تخیل و گمان نمی‌توان عمل کرد. احراز معقولانه پنداشتن عمل دفاع با توجه به اوضاع و احوال بر عهده قاضی است. عواملی مانند شرایط ذهنی و عصبی قربانی، سابقه

حال فرض می‌کنیم که شخص ب با چاقو به شخص الف حمله کرده و شخص الف توانسته است با موفقیت در برابر چاقو دفاع کند و در عین حال، دست به ضد حمله زده است. شخص ب هم در برابر ضد حمله بی‌حرکت ایستاده است. در ادامه شخص الف ضربه خود را کنترل نمی‌کند و با ضربه پا به بیضه حریف (شخص ب) می‌زند و حریف از درد به خود می‌پیچد.

در آمریکا، در چنین شرایطی، اگر در سالن ورزشی و زیر نظر استاد مربوطه تمرینات بدین شکل مرسوم و مجاز باشد و شخص ب از آن مطلع باشد، آن وقت وی رضایت به چنین ضربه‌ای داشته است. با این حال، در باشگاه‌هایی که خشونت در تمرینات به این شکل رایج است، خلاف عرف عمل می‌کنند و هرچند رضایت یک رزمی‌کار اقامه دعوی مدنی را معاف می‌کند، اما ممکن است چنین ضد حمله خشنی مسئولیت کیفری را به همراه داشته باشد. (Nunberg, 2001: 7)

در فرض دیگری می‌توان گفت که شخص الف و شخص ب با هم تمرین می‌کنند و قرار است ضربات آرام و سبک در برابر یکدیگر به کار ببرند. در همین حال، تعادل یکی از حریفان به هم می‌خورد و ضربه سنگینی به حریف مقابل می‌خورد. در اینجا حریف مقابل باید این خطر را بپذیرد که در تمرینات دفاع از خود، چنین اتفاقاتی می‌تواند بیفتد و باید یاد گرفته باشد که بتواند در برابر این ضربات از خود دفاع کند. در ورزش‌هایی چون بوکس و کاراته، وارد کردن ضربه از قوانین بازی است و به همین علت نمی‌توان وارد کردن این ضربات را جرم و موجب ضمان دانست. از یک سو وارد کردن این ضربات در غالب ورزش‌های خشن جزء قواعد بازی این نوع ورزش‌ها است و از سوی دیگر هر دو ورزشکار به ورود این ضربات آگاهند و بصورت ضمنی به آن رضایت داده‌اند و این‌گونه استنباط می‌شود که این اشخاص با شرکت در چنین ورزش‌هایی خطرهای متعارف را جز خطرهای شدید پذیرفته‌اند. (یوسفی صادقلو و نصیری، ۱۳۹۷: ۳۲)

۱-۴- شرایط خیابانی

بسیاری از حرکات ورزشی نسبتاً جایز و بی‌اشکال‌اند و نمی‌توان آن‌ها را در هر زمان و مکانی به کاربرد؛ زیرا این اقدام موجب

طبیعی هرکسی است و فقیهان و حقوقدانان با افزودن وصف مشروع (قانونی) بر واژه دفاع، ضمن پذیرش این حق طبیعی بر این نکته تأکید می‌کنند که دفاع با شرایطی مجاز است و هیچکس نمی‌تواند به بهانه دفاع مشروع و در پوشش آن به دیگری تجاوز کند. (قاسم زاده، ۱۳۷۸: ۹۶)

دفاع مشروع یکی از عوامل توجیه کننده و برطرف کننده تقصیر است که مسؤلیت را نیز برطرف می‌سازد. علت تجویز دفاع مشروع، تأمین امنیت جانی و مالی افراد و اشخاص از طرف قانونگذار است؛ زیرا هنگامیکه شخصی مورد هجوم دیگری قرار می‌گیرد و جان یا مال او یا دیگری در معرض خطر و آسیب قرار می‌گیرد، طبیعی‌ترین تأمین، دادن حق تأمین متعادل و متناسب به شخص مورد حمله یا دیگری است که بتواند از خود یا شخص مورد حمله، دفع خطر نماید. در سیستم‌های مختلف حقوقی، حق دفاع، هم در حوزه مسؤلیت کیفری و هم در حوزه مسؤلیت مدنی به اشخاص داده شده است. (قاسم زاده، ۱۳۷۸: ۱۹)

در قوانین ایران، افراد، حق دفاع از جان، مال، عرض، ناموس و آزادی خود را در هنگام تجاوز یا خطر حتمی قریب‌الوقوع با ارتکاب رفتار دفع کننده خطر دارند؛ مشروط بر این که دفاع آن‌ها با خطر متناسب باشد و توسل بدون فوت وقت قوای دولتی عملاً ناممکن باشد. همین شرایط در مورد دفاع از افراد دیگر نیز صادق است؛ به شرطی که خود آن‌ها ناتوان از دفاع بوده یا نیاز به کمک داشته باشند. (اردبیلی، ۱۳۸۲: ۱۹۷)

۲-۱- میزان نیروی مجاز کاربردی در دفاع از خود

میزان نیروی ضربات رزمی کار در دفاع از خود نامحدود نیست. اما این میزان باید در حد معقولانه به گونه‌ای باشد که برای دفاع در برابر آسیب احتمالی لازم است. کاربرد نیروی گزاف در برابر مهاجم، برای رزمی کار مسؤلیت مدنی را طبق ماده ۱۵ قانون مسؤلیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ «کسی که در مقام دفاع مشروع موجب خسارت بدنی یا مالی شخص متعدی شود، مسؤل خسارت نیست؛ مشروط بر اینکه خسارت وارده برحسب متعارف متناسب با دفاع باشد» به همراه دارد.

رفتاری مهاجم، رفتار تهدیدآمیز مهاجم و گاهی شهرت وی شواهد و ادله‌ای است که قاضی بر اساس آن‌ها تصمیم می‌گیرد. (Nunberg, 2001: 5) در خصوص دفاع از خود، هم در حقوق کامن‌لا و هم قوانین مُدُون، در خصوص کاربرد نیروی متعارف در شرایط دفاع از خود، دفاع از شخص ثالث و دفاع از ملک خود اجماع وجود دارد. (Nunberg, 2001: 4)

در حقوق کامن‌لا، چنانچه قربانی در دفاع از خود ضربه‌ای به مهاجم بزند، باید از نیروی متعارف استفاده کند. این دفاع می‌تواند در خصوص جلوگیری از یک جنایت یا دفاع از شخص ثالث نیز صدق کند. کاربرد نیروی متعارف یا مجاز در کمک به شخصی که تهدید به حمله می‌شود، نیز توجیه‌پذیر است. در پرونده دافی علیه کیوبی^۱ در سال ۱۹۶۷ دادگاه حکم داد که استفاده متهم از نیروی متعارف برای دفاع از خواهرش قابل توجیه است و تبرئه می‌شود و این به خاطر خواهر بودن آن‌ها نیست، بلکه آزادی عمل برای جلوگیری از جرم در میان هر شخص و بیگانه‌ای وجود دارد. (Round, 2013:19)

با توجه به ماده ۱۵۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هرگاه فردی در مقام دفاع از نفس، عرض، ناموس، مال یا آزادی تن خود یا دیگری در برابر هرگونه تجاوز یا خطر فعلی یا قریب‌الوقوع با رعایت مراحل دفاع مرتکب رفتاری شود که طبق قانون جرم محسوب می‌شود، مجازات نمی‌شود. مطابق قانون جدید، دفاع مشروع باید مستند به قرائن معقول یا خوف عقلایی باشد؛ بنابراین در صورتی که حسب ادله و قرائن موجود، خوف آن باشد که عملیات مجرمان موجب قتل یا جرح یا تعرض به عرض یا ناموس شود، دفاع جایز است. به عبارت دیگر، برای تحقق دفاع مشروع باید دفاع، مقارن تجاوز و خوف عقلایی باشد و ماده ۵۵۶ قانون مجازات اسلامی به صراحت به قرائن معقول و خوف عقلایی اشاره کرده است.

دفاع مشروع برطرف کردن تعدی (تجاوز) از خود یا دیگری است. (مه‌ر، ۱۳۹۵: ۱۸) دیگری ممکن است شخص طبیعی یا شخص حقوقی به ویژه جامعه و امت اسلامی باشد. دفاع، حق

^۱- Duffy v. Q.B

احتمال دارد که مهاجم پس از حمله اولیه کنار کشیده و قصد حمله مجدد نداشته باشد و در صورتی که رزمی کار با درک چنین چیزی همچنان به ایراد ضربات دفاعی بپردازد، در این حالت خودش مهاجم تلقی می‌شود. آن وقت وضعیت حالت عکس به خود می‌گیرد و مهاجم اولیه قربانی تلقی می‌شود و قوانین دفاع از خود ناظر حال وی می‌گردد.

بنابراین رزمی کار در مواقع مواجهه با مهاجم مسلح باید ضربه خود را کنترل شده بزند و میزان نیروی ضربه وارده برابر با میزان نیروی حریف مهاجم یا حریف باشد. یعنی عمل دفاعی بایستی با تجاوز و خطر متناسب باشد و مدافع مجاز نیست برای دفع خطر از هرگونه نیرو به هر اندازه‌ای استفاده کند. در واقع، عمل دفاع زمانی متناسب است که از کمترین مقدار زور و قدرت لازم و کافی برای دفع خطر استفاده شود. هرگاه فرصت کافی برای برآورد میزان نیروی ضریب مهاجم نباشد، یا نتوان برآورد صحیحی کرد، آن وقت این شیم آموزشی دفاع یا گرایش طبیعی رزمی کار برای دفاع از مظلوم از دید قاضی نباید پنهان بماند. بار دیگر مسأله درک معقوق در اوضاع و احوال پیش می‌آید و فقدان زمان برای برآورد و درک صحیح از میزان نیروی کاربردی، ممکن است در ذهن قاضی تعیین کننده باشد.

نیروی متعارف در حیطه دفاع از خود چنین تعریف می‌شود: «کاربرد نیروی کافی بر توقف و کنترل رویدادی که رزمی کار در دفاع از خود صادقانه آن را ضرورت می‌داند. نیروی متعارف عبارت بسیار مهم در دفاع از خود، هم در طول رویداد و هم بعد از آن است.» (Round, 2013: 20) اگر محاکم کامن‌لا به این نتیجه برسند که متهم از نیروی زیاد در زمان دفاع استفاده کرده است، مدافع را مجرم می‌شناسد. (Nunberg, 2001: 7)

۲-۲- تکلیف به عقب‌نشینی

در خصوص عقب کشیدن در مواقعی که حمله مرگبار یا جدی متوجه شخصی می‌شود، قوانین مختلفی وجود دارد. یکی از ایمن‌ترین گزینه‌های قربانی برای در امان ماندن، گریختن است. در محاکم ایالات‌های مختلف آمریکا رویکردهای مختلفی نسبت به این دیدگاه اتخاذ شده است. در ایالت‌های جنوبی و غربی آمریکا شأن و مقام فرد مورد احترام واقع شده و معتقدند

که شخص با توجه به شأن شخصی می‌تواند در برابر حمله مقاومت کرده و متقابلاً آسیب‌های بدنی و حتی در مواقع لازم ضربات مرگبار وارد نماید. در سایر قلمروهای قضایی مانند نیویورک تصریح شده است که شأن شخصی نمی‌تواند فعل ایراد ضرب و جرح به مهاجم را توجیه کند و قربانی می‌بایست تا جایی که می‌تواند عقب‌نشینی کند. عموماً تکلیفی بر عقب‌نشینی در خانه قربانی وجود ندارد. خانه شخص به‌مانند دژ می‌ماند و هرگاه مورد حمله سنگینی در خانه واقع شود، نیازی به عقب‌نشینی نیست و می‌تواند از خود و خانواده‌اش دفاع کند. (Beale, 1903: 82) اما رزمی کار پیش از دفاع باید عقب نشینی کند و همواره بهتر است خود را از شرایط خطرناک دور سازد تا اینکه وارد درگیری فیزیکی گردد. این موضوع از جنبه قانونی هم در کامن‌لا اعتبار دارد. در پرونده جولین در سال ۱۹۶۹ دادگاه حکم داد که عقب نشینی پیش نیاز احراز دفاعیه دفاع از خود است. رزمی کار باید با اعمالش نشان دهد که قصد مبارزه نداشته است. (Nunberg, 2001: 7)

۲-۳- در حمایت از دیگران

در دفاع از دیگران هم می‌تواند به‌عنوان دفاعیه تلقی شود. به عبارتی، یک رزمی کار می‌تواند از دیگران در برابر مهاجم دفاع کند. بار دیگر در محاکم ایالت‌های مختلف آمریکا اختلاف نظر وجود دارد و در ایالت نیویورک و برخی قلمروهای قضایی، این دفاعیه را نمی‌پذیرند. این موضوع در پرونده‌ای در نیویورک واضح‌تر بیان گردید: رزمی کاری برای دفاع از شخص ثالثی با دو مهاجم درگیر می‌شود. قصد او کمک به شخص ثالث در برابر مهاجمین بوده است؛ اما این دو شخص، پلیس از آب درآمدند که قصد دستگیری شخص ثالث را داشتند. رزمی کار محکوم شناخته شد. با این توضیح، حمله وی به دو شخص با عنوان دفاع از شخص ثالث غیرقابل توجیه است. (Nunberg, 2001: 6) زیرا دفاع از دیگری زمانی جایز است که یکی از شرایط ذیل را داشته باشد: (۱) از نزدیکان دفاع کننده باشد؛ (۲) مسئولیت دفاع از وی بر عهده دفاع کننده باشد؛ (۳) خود فرد ناتوان باشد؛ (۴) فرد تقاضای کمک کرده باشد و (۵) در

وضعیتی باشد که فرد امکان استمداد نداشته باشد. در صورت وجود یکی از شرایط فوق دفاع از دیگری جایز است.

۲-۴- تعرض^۱ و ضرورت آگاهی از آن

تعرض یا «تهدید به ایراد ضرب و جرح» عموماً از جانب مردم عادی و حقوقدانان به‌خوبی فهمیده نشده است. تعرض به‌عنوان یک شبه جرم (یا تخلف مدنی) با ضرب و جرح^۲ متفاوت است. در ضرب و جرح، برخورد فیزیکی روی می‌دهد. رزمی‌کار با درک این آسیب فیزیکی، در صدد دفاع و حمایت از خود در برابر ضربات احتمالی حریف برمی‌آید. برعکس ضرب و جرح، در تعرض، برخورد فیزیکی از جانب مهاجم متوجه قربانی نمی‌شود. به‌عبارت دیگر، در قانون شبه جرم، «تعرض» یا «تهدید به ایراد ضرب و جرح» به عملی اطلاق می‌شود که باعث ایجاد هراس منطقی از آسیب قریب‌الوقوع شود. از آنجایی که تعرض، عملی قصدی است، این عمل برخلاف شبه جرم، غفلت،^۳ جزء شبه جرم‌های عمدی به حساب می‌آید و عدم توانایی فرد در عملی ساختن تهدید، از بار حقوقی آن نمی‌کاهد.

تعرض به معنای تماس بدنی نیست. مشت بسته با حالت تهدید برای حمله و پرتاب مشت به سمت شخص، حتی در صورت عدم اصابت، «تعرض» تلقی می‌شود. در تعرض، حتماً لازم نیست که به‌طرف مقابل آسیب وارد شود؛ بلکه هراس ایجاد شده برای قربانی، آسیب تلقی می‌شود. حرکات و ایما و اشاره بدنی و یا استفاده شخص از شیء برای تهدید و ایجاد برخورد قریب‌الوقوع، باعث ایجاد هراس در قربانی می‌شود. برای مثال، گرفتن تفنگ به سمت قربانی و کشیدن ماشه، تعرض به حساب می‌آید، اگرچه تفنگ پر نباشد.

تهدید به چنین برخوردی به همراه توانایی و فرصت مهاجم برای به اجرا گذاشتن این تهدید، لازمه حمله است. هرچند برخورد فیزیکی در تعرض روی نمی‌دهد، قانون بیشتر با قصد مهاجم سر و کار دارد تا اینکه به علائم لازم به حمله توجه کند. مهاجم باید قصد کرده باشد و یا قربانی را نسبت به حمله

فیزیکی به تردید انداخته باشد و قربانی را از آن تهدید آگاه نموده باشد. بنابراین، اگر قربانی از پشت مورد حمله واقع شده بی‌آنکه هشدار می‌دریافت کند، ضربه‌ای به سرش خورده باشد، او در برابر این حرکت مهاجم، واکنش نشان می‌دهد. با این حال، اگر مهاجم باحالت تهدیدآمیز از نقطه مقابل قربانی به وی حمله‌ور شود و ضربه‌ای در برابر دیدگان قربانی به سمتش روانه کند، شیوه نزدیک شدن حمله و اصابت ضربه، فعل ضرب و جرح را شکل می‌دهد. قربانی محق مطالبه خسارات ناشی از ضربه تهدیدآمیز (تعرض) و درد و جراحت ناشی از ضربه وارده (ضرب و جرح) است. (Nunberg, 2001: 3)

قربانی باید بداند که حریفش قصد حمله به وی دارد. بنابراین شخص ناهشیار نمی‌تواند ادعای تعرض کند، اما پس از هشیاری می‌تواند ادعای ضرب و جرح نماید. اگر قربانی با ضربه اول بی‌هوش شود و سپس مورد ضرب و شتم واقع شود، وی می‌تواند با توجه به آثار باقی‌مانده از ضرب و جرح که در واقع ندیده، طرح دعوی کند. برای ضربه اول می‌تواند هم ادعا حمله عادی و هم ضرب و جرح کند که باعث بیهوشی او شده است.

۳- سو رفتار بی‌پروایانه^۴

ضمن اینکه تعرض و ضرب و جرح مسؤلیت مدنی اصلی به حساب می‌آیند که رزمی‌کار با آن مواجه می‌گردد، وی ممکن است در قبال بد رفتاری بی‌پروایانه حتی اگر حریف تمرینی او رضایت داشته باشد، مسؤول باشد. هرچند قانون حاکم بر کشورهای کامن‌لا و کشورهای دارای قوانین مدون، ورزشکاران را مجاز به اعمال رفتارهای ناشی از بی‌مبالاتی^۵ نموده تا حاشیه امنی برای شرکت‌کنندگان فعالیت ورزشی ایجاد کند، اما چنانچه این رفتار از بی‌مبالاتی خارج گردد و وارد قلمروی بی‌پروایی شود، مسؤولیت به همراه خواهند داشت. تفاوت بین سوء رفتار بی‌پروایانه با سوء رفتار سهل‌انگارانه که در واقعیت ابهام دارند، در بحث زیر مشخص می‌شود.

^۱- Assault

^۲- Battery

^۳- Negligence

^۴- Reckless Misconduct

^۵- Negligent

ورزشی در جامعه باشد و این دو (لزوم جبران خسارت ورزشی و گسترش ورزش) نیز باهم در تعارض خواهند بود. لذا باید به لحاظ اهمیت امر ورزش و گسترش آن در جامعه، این تعارض را به گونه‌ای رفع کرد. خوشبختانه برای رفع این تعارض هم چاره‌اندیشی شده و در این راستا بیمه حوادث ورزشی را به حوزه فعالیت‌های ورزشی وارد کرده‌اند تا از این طریق، هم مانع گسترش ورزش، برطرف گردد و هم خسارات ناشی از فعالیت‌های ورزشی، خواه قابل انتساب به دیگران باشد و خواه نباشد، جبران نشده باقی نماند. بر این اساس، هر ورزشکاری که بخواهد رسماً فعالیت ورزشی کند، باید بیمه ورزشی باشد تا در مواقع لزوم از طریق بیمه خسارت‌های وارده ناشی از ورزش، جبران شود از همین رو، تکلیف و وظیفه‌ای که به عهده مربیان، مدیران و مسئولین ورزشی قرار می‌گیرد این است که به‌هیچ‌وجه نباید اجازه دهند ورزشکاران بدون این‌که بیمه ورزشی شده باشند به فعالیت ورزشی بپردازند.

لازم به ذکر است در مورد جبران زیان‌های مالی ناشی از فعالیت‌های ورزشی، برخی بین علت یا علل ورود خسارت، تفکیک قائل شده و جبران خسارتی که در نتیجه خطرهای عادی و قابل پیش‌بینی به وجود آمده باشد را منتفی اما جبران خسارات ناشی از خطرهای غیرقابل پیش‌بینی را لازم می‌دانند. ایشان نمونه خطرهای قابل پیش‌بینی را صدمات ناشی از توپ‌های خطا و بی‌هدفی که در ورزش‌های توپی زده می‌شود و ممکن است به تماشاگران برخورد کند معرفی می‌کنند و نمونه خطرهای قابل پیش‌بینی را حمله بازیکن بیس بال به تماشاگر هتاک در جایگاه تماشاگران می‌دانند. (احسنی فروز، ۱۳۹۱: ۵۳)

نتیجه‌گیری

رزمی کار باید با قوانین تعارض و ضرب و جرح به هنگام کاربرد فنون رزمی هم در داخل باشگاه و هم در خیابان آشنا باشند. شاگردان باید آموزش ببینند که ضربات دفاع از خود را در خیابان‌ها طوری استفاده کنند که با مشکل قانونی مواجه نشوند. این آموزش بر عهده استادان و مربیان و فدراسیون‌های رزمی است. چنانچه ورزشکاری در حین بازی خسارتی به دیگری وارد آورد، اگر غیر عمدی باشد، مسئولیتی ندارد؛ اما چنانچه عمداً

در پرونده جکرایبیت علیه شرکت سینسیناتی بنگالز^۱ در سال ۱۹۷۹، یکی از ورزشکاران، ضربه‌ای با آرنجش به‌طور ارادی به پشت سر حریف می‌زند. پس از اقامه دعوی، دادگاه ادعای تعرض و ضرب و جرح را رد کرد، چون تماس در طول یک مسابقه فوتبال رخ داده بود که در آن خشونت مطابق قوانین بازی و با نظر داوران قابل اغماض است. دادگاه تجدیدنظر این حکم را رد کرد و رأی داد که سوء رفتار بی‌پروایانه نباید مطابق قانون مجاز شناخته شود. (Nunberg, 2001: 5)

جدا از استناد به تئوری‌های مسئولیت در کامن‌لا درخصوص موضوع تعرض و ضرب و جرح، دادگاه شعبه دهم تجدیدنظر آمریکا به ماده ۵۰۰ مسئولیت مدنی حقوق کولورادو استناد و تصریح می‌کند که شخص در صورتی که از خود سوء رفتار نشان دهد که فراتر از بی‌مبالاتی باشد و به دیگری آسیب برساند، مسؤول شناخته می‌شود. (Citron, 2002: 13)

هم‌چنین به‌موجب ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ «هرکس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگری که به‌موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسؤول جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد.» قانون‌گذار بیان نموده است که هرگاه شخصی در نتیجه بی‌احتیاطی، بی‌مبالاتی عمدی آسیبی به دیگری وارد آورد، می‌بایست جبران خسارت نماید و هیچ ضرری نباید بدون خسارت باقی بماند. بنابراین، زمانی که در ورزش خسارتی به شخص یا اموال وارد می‌آید، در صورت مغایرت با قانون می‌بایست جبران گردد.

۴- لزوم جبران زیان‌های مالی

اگر در حادثه ورزشی، خسارتی وارد شد و ارکان مسئولیت مدنی موجود بود، آن خسارت باید جبران شود؛ حتی اگر فعالیت ورزشی دقیقاً مقررات مربوطه انجام شده باشد. لیکن از آنجا که به‌موجب اصل مزبور، چاره‌ای جز اقدام به جبران خسارت‌های ورزشی نیست، پس لزوم جبران خسارات ورزشی هم به‌خودی‌خود می‌تواند مانعی بر سر راه توسعه ورزش و فعالیت‌های

^۱- Jackrabbit v. Cincinnati Bengals, Inc.

آسیبی به دیگری وارد نماید، طبق ماده ۱ قانون مسؤولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ مسؤولیت جبران خسارت را بر عهده دارد. یکی از دلایلی که حوادث ناشی از عملیات ورزشی جرم به حساب نمی‌آیند، پذیرش خطر به صورت ضمنی است. گاهی این عملیات منجر به صدمه یا آسیب جسمی می‌گردد که به دلیل همین پذیرش خطر و رضایت رزمی کار متضرر، مرتکب را از هرگونه مسؤولیت مدنی و کیفری مبرا می‌کند. اما گاهی این آسیب از سر عمد، بی‌مبالاتی و تقصیر ناشی از فعل رزمی کار مرتکب است که در این حالت موجب مسؤولیت وی می‌گردد. از اینرو، نتیجه این نقض مقررات، جبران آن یعنی پرداخت دیه است. زیان‌دیده صرفاً می‌تواند از مقصر دیه مطالبه کند؛ مشروط بر آن که اولاً مرتکب، مقررات آن ورزش را نقض کرده باشد و ثانیاً تقصیر مرتکب احراز شود. در حقوق کامن‌لا، نظریه پذیرش خطر پذیرفته شده است؛ در حالی که، در محاکم ایران، صرفاً تقصیر معیار است.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانت‌داری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردید.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان: نگارش اولیه متون و انجام اصلاحات نهایی توسط نویسنده مسؤول صورت گرفت. نویسنده دوم، نظارت و اشراف علمی بر تحقیق را عهده‌دار بوده و نویسنده سوم، بازنگری نهایی متن مقاله را انجام داده است.

تشکر و قدردانی: از تمامی کسانی که در تهیه این مقاله ما را یاری رساندند، تشکر می‌نماییم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش فاقد تأمین‌کننده مالی بوده است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- احسنی فروز، محمد (۱۳۹۱). حقوق ورزشی. تهران: انتشارات دادگستر.
- اردبیلی، محمدعلی (۱۳۹۳). حقوق جزای عمومی. جلد اول، چاپ بیست و ششم، تهران: انتشارات میزان.
- آقای نیای، حسین (۱۳۹۲). حقوق ورزش. چاپ شانزدهم، تهران: انتشارات میزان.
- چلبی، البرز (۱۳۸۹). حقوق ورزشی. تهران: انتشارات جنگل.
- شعبانی مقدم، کیوان؛ طاهری، حمیدرضا و یوسفی، بهرام (۱۳۸۸). حقوق ورزشی. تهران: انتشارات اندیشه‌های حقوقی.
- صفایی، سیدحسین و رحیمی، حبیب‌الله (۱۳۹۳). مسئولیت مدنی. تهران: انتشارات سمت.
- علی آبادی، عبدالحسین (۱۳۹۲). حقوق جنایی. جلد اول، تهران: انتشارات فردوسی.
- قاسم زاده، سید مرتضی (۱۳۸۷). مبانی مسئولیت مدنی. چاپ پنجم، تهران: نشر میزان.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۶۹). حقوق مدنی، ضمان قهری. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۶). الزام‌های خارج از قرارداد. چاپ هشتم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- مهر، آراز (۱۳۹۵). دفاع مشروع از غیر و نقش آن در مسئولیت مدنی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر عباسعلی دارویی، کاشان: دانشگاه کاشان.
- یوسفی صادق‌قلو، احمد و نصیری، مژگان (۱۳۹۷). «مبنای مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل اشخاص موضوع حقوق ورزش». فصلنامه تحقیقات حقوق کیفری و خصوصی، ۱۴(۴): ۱۱۷-۱۴۰.

ب. منابع خارجی

- Beale, J (1903). "Retreat from a Murderous Assault". *Harvard Law Review*, 1(1): 1-1.
- Carl, B (1998). *The Law and Martial Art*. 15th ed. US: Black Belt Communications.
- Jeffrey, C (2002). *Civil Liability in the Area of Professional Sports*. Toronto: Goodmans LLP Publishers.
- Nunberg, N (2001). "Civil and Criminal Liability: The Martial Artist's Potential". *Journal of Asian Martial Arts*, 10(4): 1-15.
- Prosser, W (1981). *Handbook of the Law of Torts*. 4th ed. US: West Publishing.
- Round, M (2013). *Guide Book Out-lining the Ten Most Common Street Attacks that Occurs in the U.K.* Finland: Kajaani University of Applied Sciences.

References

- Aghai Nia, H (2013). *Sport Law*. 16th ed. Tehran: Mizan Publishing. (Persian)
- AhsaniFrouz, M (2012). *Sport Law*. Tehran: Dadgostar Publishing. (Persian)
- Ali Abadi, AH (2013). *Penal Law*. Vol 1, Tehran: Ferdosi Publishing. (Persian)
- Ardebili, MA (2014). *General Criminal Law*. Vol 1, 26th ed. Tehran: Mizan Publishing. (Persian)
- Beale, J (1903). "Retreat from a Murderous Assault". *Harvard Law Review*, 1(1): 1-1.
- Carl, B (1998). *The Law and Martial Art*. 15th ed. US: Black Belt Communications.
- Chalabi, A (2010). *Sport Law*. Tehran: Jungle Publishing. (Persian)
- Jeffrey, C (2002). *Civil Liability in the Area of Professional Sports*. Toronto: Goodmans LLP Publishers.
- Katouzian, N (1990). *Civil Law*. Tehran: Tehran University Publishing. (Persian)
- Katouzina, N (2007). *Requirements out of Contract*. 8th ed. Tehran: Tehran University Publishing. (Persian)
- Mehr, A (2016). *Legal Defends in Civil Law*. M.A Thesis under supervision of Dr. AbbasAli Darouei, Kashan: University of Kashan. (Persian)
- Nunberg, N (2001). "Civil and Criminal Liability: The Martial Artist's Potential". *Journal of Asian Martial Arts*, 10(4): 1-15.
- Prosser, W (1981). *Handbook of the Law of Torts*. 4th ed. US: West Publishing.
- Qasem Zadeh, SM (2008). *Basis of Civil Responsibility*. Tehran: Mizan Publishing. (Persian)
- Round, M (2013). *Guide Book Out-lining the Ten Most Common Street Attacks that Occurs in the U.K*. Finland: Kajaani University of Applied Sciences
- Safaei, SH & Rahimi, H (2014). *Civil Responsibility*. Tehran: Samt Publishing. (Persian)
- Shabani Moghadam, K; Taheri, HR & Yousefi, B (2008). *Sport Law*. Tehran: Andishe Hoghoughi Publishing. (Persian)
- Yousefi Sadeqlu, A & Nasiri, M (2018). "Basis of Athletes Responsibility towards Others". *Criminal and Private Law Researches*, 14 (4): 117-140. (Persian)